

HISTORIA KLINIKI OTOLARYNGOLOGII, CHIRURGII GŁOWY I SZYI UNIwersYTETU MEDYCZNEGO WE WROCLAWIU

mgr Anna Derewiecka, prof. dr hab. med. Tomasz Zatoński

HISTORY OF THE DEPARTMENT OF OTOLARYNGOLOGY, HEAD AND NECK SURGERY IN WROCLAW MEDICAL UNIVERSITY

The modern day Clinic of Otolaryngology, Head and Neck Surgery was shaped by centuries of evolutions in medical disciplines in addition to occurrences taking place in Poland and Europe. It was year 1900, when a young, only 28 years old at the time Dr. Teofil Zalewski assistant to Prof. Ludwigi Rydygier begun his otolaryngology practice in the infirmary of Clinic Of Surgery in Lviv. After WWI, having gained experience under the supervision of eminent Polish, German and Austrian professors he was ready to independently manage the department and then the clinic. The political transformation following WWII has forced Prof. Zalewski to reorganize the clinic, this time in Wrocław. Despite disadvantages related to social and financial situation, lack of premises in the post-war Wrocław, a newly created otolaryngology clinic immediately began research. The scope of interest in the science filed but above all the therapeutic field has included all otolaryngology branches. The clinic evolved with years; it grew influenced by new departments. Also, the clinic changed its location. The present day Clinic of Otolaryngology, Head and Neck Surgery led by Prof. Tomasz Zatoński grows drawing from the experiences of its predecessors and its own while respecting achievements of other clinics in Poland and in the world.

(Mag. ORL, 2022, 82, XXI, 38–46)

Key words:

otolaryngology, history, clinic

Katedra i Klinika Otolaryngologii, Chirurgii Głowy i Szyi Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu
Kierownik: dr hab. med. Tomasz Zatoński prof. UMW
ul. Borowska 213, 50-556 Wrocław

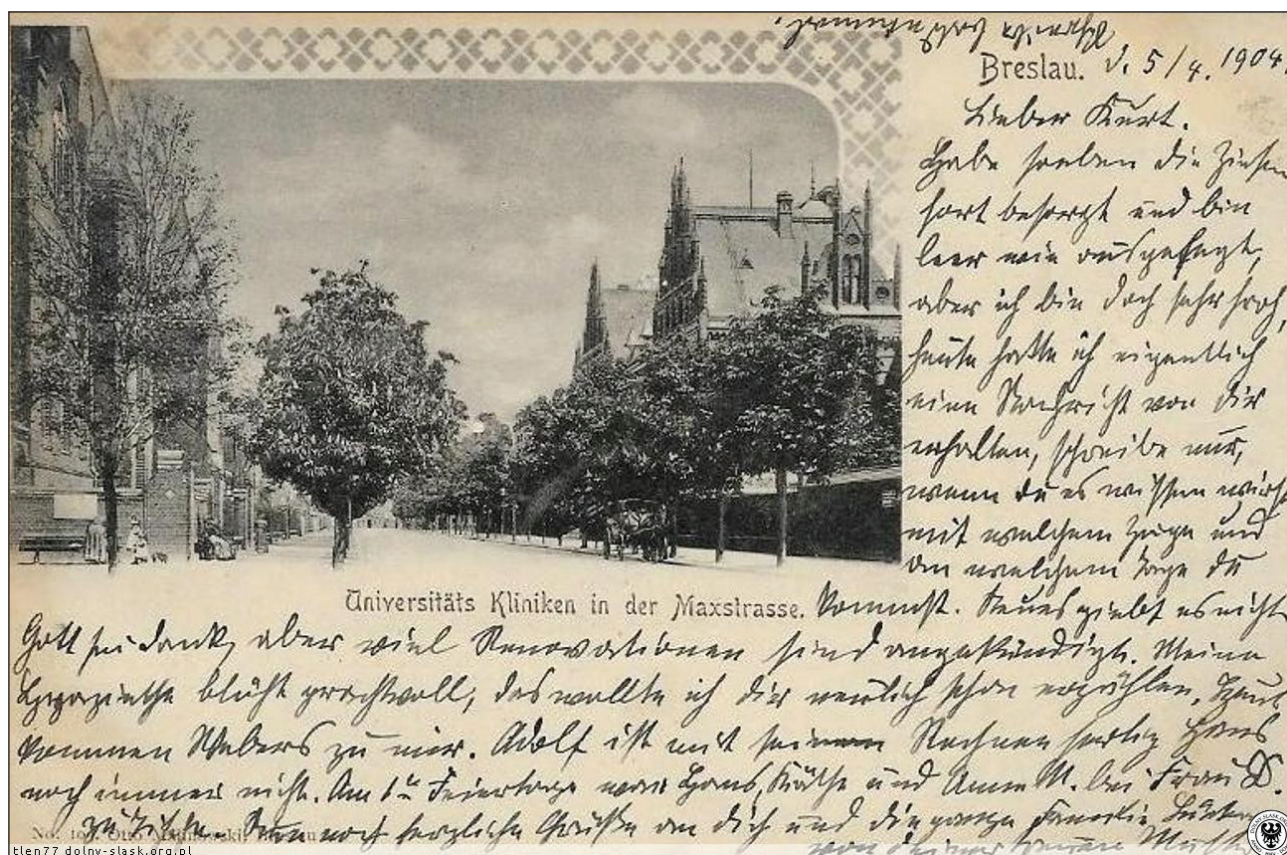
Koniec XIX wieku i początek XX to okres, w którym oko medyka wpatrywało się w coraz mniejsze elementy anatomii, coraz bardziej zażyte korytarze ciała ludzkiego. Medycyna precyzowała swoje kierunki na całym świecie i, pomimo wszelkich politycznych trudności, również na ziemiach polskich pod zaborami. Laryngologia, która wywodzi się z chirurgii, zaczęła rozkwitać na świecie od roku 1870, kiedy Leopold Anton Dismas Schrötter von Kristelli dostał zgodę władz wydziału Uniwersytetu Wiedeńskiego na utworzenie pierwszej na świecie Kliniki Laryngologicznej z Katedrą Laryngologii (Brzuzgielewicz i in. 2016). W Polsce, jak ujął to Bożydar Latkowski, „urzędową” datą narodzin laryngologii był rok 1879, kiedy to w Wiedniu habilitację uzyskał dr Przemysław Pieniążek i z honorem veniam legendi rozpoczął pracę w Katedrze Laryngologii Uniwersytetu Jagiellońskiego (Latkowski 1996). Choć czasy autonomii galicyjskiej już się skończyły, to polityka zaborcy austriackiego sprzyjała rozkwitowi nauki bardziej niż w pozostałych częściach Polski pod zaborami. Dzieje wrocławskiej kliniki otolaryngologicznej mają swoje korzenie, kulturę i dziedzictwo we Lwowie, gdzie narodziła się, zaraz po krakowskiej, myśl dyscypliny otorynologicznej. Nie można zapomnieć o pierwiastku niemieckim, który odegrał istotną rolę w kształtowaniu się Kliniki Otolaryngologii we Wrocławiu.

Organizatorem i zarazem kierownikiem powstałej w 1908 roku Katedry Laryngologii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie był Antoni Jurasz senior. Wcześniej jednak, bo już od 1900 roku, przy Klinice Chirurgii działało ambulatorium otolaryngologiczne prowadzone przez dr. Teofila Zalewskiego (Sułkowska 2016). Zalewski był jednym z pionierów mikrochirurgii ucha, przeprowadzał też doświadczenia nad błoną bębenkową, na których podstawie uzyskał veniam legendi z otiatrii. Był także działaczem politycznym, a w okresie międzywojennym senatorem.

Podczas studiów na Uniwersytecie Warszawskim za swoją działalność patriotyczną nieomal został skazany, a jego przyszła kariera medyczna mogła się nigdy nie rozwinąć. Doktor Zalewski przybył do Lwowa w 1897 roku z profesorem Ludwikiem Rydygierem i na początku głównie asystował w Klinice Chirurgii. Praca w ambulatorium była nie tylko pracą z pacjentem, ale także pracą naukową. W tym samym czasie dr Zalewski odbywał staże umożliwiające mu zdobycie doświadczenia w dziedzinie otiatrii. Najważniejsze z nich zaliczył w klinikach profesorów Adama Politzera, Viktora Urbantschitscha i Ottokara Chiariego w Wiedniu, a kolejne w klinice otiatrycznej prof. J. Luca i w poliklinice zaburzeń mowy dr. Alberta Gutzmanna w Berlinie (Kierzek 2006). W roku 1919 Antoni - Jurasz przeniósł się do Poznania, a kierownictwo katedry lwowskiej objął Teofil Zalewski. Ze względów politycznych rozwój katedry stanął w miejscu. Dopiero po wojnie, w 1924 roku, Ministerstwo Spraw Wojskowych wydzieliło budynek po koszarach austriackich przy ul. Pijarów 6 we Lwowie, gdzie Zalewski, już z tytułem profesora zwyczajnego, który otrzymał w 1923 roku, otworzył 16 maja 1924 roku klinikę na 40 łóżek, w tym 5 miejsc dla dzieci. Przy klinice działały laboratoria oraz gabinety lekarskie. Trzy lata później profesor

rozszerzył zakres wykonywanych usług o ambulatorium foniatryczne oraz oddział dla chorych na gruźlicę górnych dróg oddechowych. W roku 1930 profesor został prodziekanem Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza. Otolaryngologia stała się przedmiotem obowiązkowym na liście zajęć. Profesor habilitował czterech docentów otolaryngologii: Viktora Jankowskiego, przyszłego kierownika kliniki we Wrocławiu, Stanisława Kossowskiego, swojego długoletniego współpracownika, Tadeusza Ceypka, przyszłego kierownika kliniki w Zabrze, i Antoniego Dobrzańskiego, przyszłego kierownika kliniki w Warszawie. Wspólnie, ale także wcześniej z Antonim Juraszem, przeprowadzili wiele znakomitych doświadczeń i badań naukowych, z których wiedzę czerpały następnne pokolenia lekarzy (Zabłocki 2007).

We Wrocławiu 19 kwietnia 1909 roku na terenie między kliniką chorób dzieci i instytutem anatomii przy ul. Maxstraße 4 (Chałubińskiego 4) została uroczyście otwarta nowoczesna Klinika Chorób Uszu, Nosa i Gardła (niem. *Klinik für Ohren -, Nasen - und Halskrankheiten*), zaprojektowana przez architekta Artura Buchwalda (Wójtowicz 2020). Dyrektorem kliniki został Wiktor Hinsberg (1870–1954), który habilitację w dziedzinie otolaryngologii zdobył w Królewcu.

Ryc. 1. Klinika przy ul. Chałubińskiego we Wrocławiu, lata 1900–1904

Źródło: <https://polska-org.pl/7018414>, foto. html

Nieetatowym profesorem nadzwyczajnym został w 1910 roku Hans Georg Boenninghaus. Hinsberg i Boenninghaus nawiązali współpracę, której owocem był znany podręcznik chorób uszu nosa i gardła „Handbuch für Hals, Nasen – und Ohrenkrankheiten”. Wiktor Hinsberg pracował w klinice aż do emerytury w 1934 roku, kiedy to na jego miejsce przybył habilitowany w 1927 roku w Jenie u prof. Brüningsa Reinhard Perwitzschky. Życie naukowe w Breslau podczas drugiej wojny światowej długo toczyło się normalnie. Perwitzschky uzyskał stopień profesora zwyczajnego. Trwające działania wojenne przyczyniły się do pracy eksperymentalnej profesora oraz jego docentów – Junga i Schneidera. Po zakończeniu wojny Perwitzschky wyjechał do Dortmundu i tam, na podstawie doświadczeń z okresu wojny, napisał monografię z chirurgii szczękowej (Kozuszek 2000).

Obrona Festung Breslau przed nacierającą Armią Czerwoną doprowadziła do całkowitego zniszczenia miasta. Ówczesny komendant NSDAP Dolnego Śląska, gauleiter Karl Hanke, podjął decyzję o budowie pasa lotniczego pomiędzy mostem Grunwaldzkim i mostem Szczytnickim. Pod tę budowę zrównano z ziemią wiele okazałych budowli, m.in. kościoły oraz kilka budynków uniwersyteckich (Thum 2008). Przybyli

w ramach przesiedleń profesorowie lwowscy, wśród nich prof. Zalewski i jego uczniowie, zostali zrujnowane, nienadające się do użytku budynki. Poważnie uszkodzona była również dawna klinika otolaryngologiczna przy Chałubińskiego 4, dlatego na oddział kliniki przeznaczono lewe skrzydło budynku dawnej kliniki okulistycznej, mieszczącej się przed wojną przy ul. Chałubińskiego 2. W prawym skrzydle pozostała klinika okulistyczna. Profesor Zalewski objął kierownictwo Katedry i Kliniki Otolaryngologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej 1 marca 1946 roku. Mimo ciężkiej sytuacji znalazł sposób, aby nie tylko rozpocząć działalność medyczną, ale doprowadzić klinikę do stanu, w którym służyła długie lata. W swoich pamiętnikach i sprawozdaniach z działalności kliniki odnosił się z szacunkiem do pozostałości po niemieckich poprzednikach, szczególnie zafascynowany był księgozbiorem, który zachował się w dobrym stanie.

Działalność leczniczą rozpoczęto od otwarcia ambulatorium, początkowo dla młodzieży akademickiej, z czasem dla wszystkich potrzebujących. W tym czasie trwał remont oddziału szpitalnego. Z pomocą finansową Ministerstwa Oświaty i Ministerstwa Zdrowia oraz z funduszy własnych kliniki i dyrekcji 21 czerwca 1948 roku

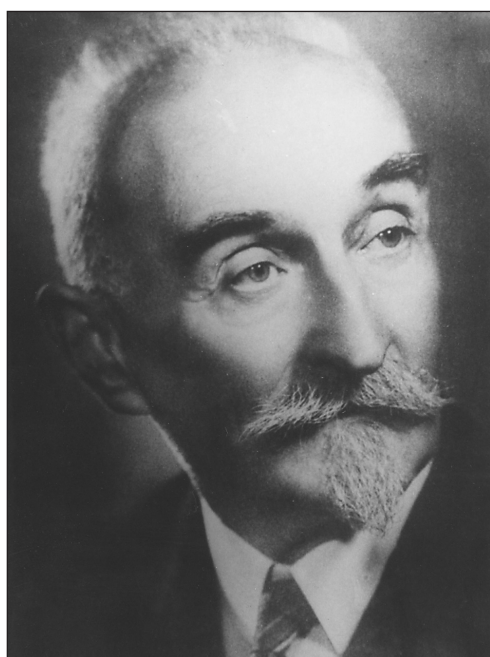
Ryc. 2. Budynek Kliniki Otolaryngologii w przedwojennym Wrocławiu

Źródło: <https://polska-org.pl/6979989>

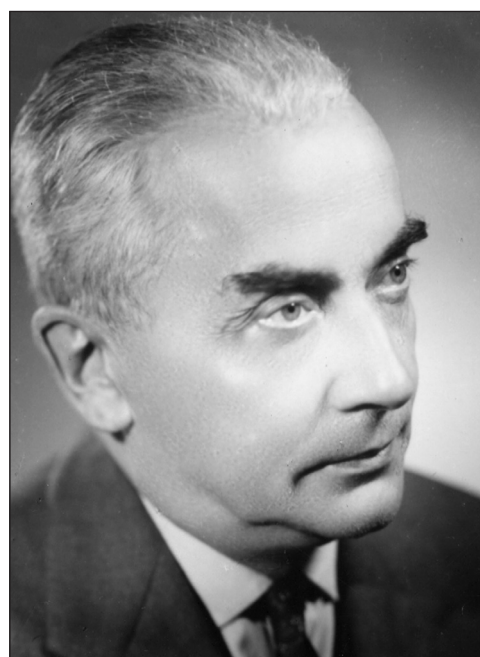
otwarto pierwsze piętro Kliniki Otolaryngologicznej, a po zakończeniu prac budowlanych – drugie piętro. Klinika liczyła 56 łóżek dla dorosłych i 16 dla dzieci. Na parterze znajdowały się: ambulatorium, część administracyjna oraz pokój do badań akustycznych, w którym od razu rozpoczęto badania naukowe. Na pierwszym piętrze znajdowała się sala operacyjna, przygotowawcza i opatrunkowa. Oddział operacyjny składał się z 40 łóżek. Pokoje dla chorych były wyposażone w 12, 10 i 7 łóżek, 4 separatki, w tym 3 po 1 łóżku i jedna z 2 łózkami. Piętro wyżej było przeznaczone dla łżej chorych oraz dla dzieci. Dla dorosłych wydzielono 2 sale po 8 łóżek oraz 2 sale dla dzieci: jedna na 10 łóżek, a druga na 6 łóżek dla dzieci z matkami. W osobnej sali wykonywano małe zabiegi. Oprócz oddziału dla chorych, na drugim piętrze znajdowała się biblioteka kliniki. Taka ilość miejsc dla chorych nie wystarczyła dla rozwijającego się Wrocławia oraz całego województwa. Dlatego prof. Zalewski z pomocą swoich współpracowników, dr. Wiktora Jankowskiego i dr. Stanisława Kossowskiego, zorganizowali dwa dodatkowe miejsca lecznicze, łącznie na 70 łóżek. Pierwszy działał przez rok w Szpitalu św. Jerzego przy ul. Rydygiera, drugi przy ulicy Traugutta w Szpitalu Ojców Bonifratrów, który przez długie lata był związany z kliniką. Tam kierowani byli pacjenci wymagający leczenia fizyoterapeutycznego (Zalewski 1949).

Po śmierci prof. Zalewskiego w 1953 roku kierownictwo kliniki objął jego najbliższy współpracownik prof. Wiktor Jankowski, również

wywodzący się ze Lwowa. Profesor objął klinikę w sytuacji ustabilizowanej, zresztą jako bliski współpracownik prof. Zalewskiego brał czynny udział w jej organizacji. Wyremontowana klinika wraz z ambulatorium oraz oddziałem w Szpitalu oo. Bonifratrów przy ul. Traugutta 57, jak również dynamicznie rozwijające się miasto i jego mieszkańcy stanowili dla prof. Jankowskiego bodziec nie tylko do udzielania lekarskiej pomocy, ale warunki do skupienia się na pracach badawczo-rozwojowych. Dorobek naukowy wypracowany wraz z zespołem kliniki to 169 prac klinicznych. Główne nurty jego zainteresowań jeszcze przed przyjazdem do Wrocławia to antropologia czaszki, a następnie, wypracowane już w klinice wrocławskiej, to sprawność narządu Cortiego i nerwu słuchowego w zaburzeniach słuchu, badania audiologiczne, otoneurologiczne, chirurgia ucha na każdym odcinku, wpływ środków farmakologicznych na układ słuchowy oraz zachowanie się potencjałów mikrofonicznych ślimaka. Za ostatnie zagadnienia zespół w 1965 roku otrzymał Nagrodę Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej. Prace nad urazem akustycznym przyczyniły się do wielu precyzyjnych badań i własnych interpretacji. Klinika wrocławska udowodniła większą wrażliwość na uraz akustyczny u mężczyzn. Zespół prof. Jankowskiego na własne potrzeby zmodyfikował próby Feldmana, Langenbecka, Soerensena, co umożliwiło ilościowe obliczenie wydolności nerwu słuchowego i przełożenie tejże próby na wartość matematyczną, a także wcześniejsze wychwycenie zmian

Ryc. 3. Prof. Teofil Zalewski

Ryc. 4. Prof. Wiktor Jankowski

funkcjonalnych. Podobne modyfikacje wprowadził bardzo zdolny, młody dr Stanisław Iwankiewicz w audiometrii mowy. Podkreślał on znaczenie audiometrii mowy w orzecznictwie o niepełnosprawności, w kwalifikowaniu do operacji kofochirurgicznych, do podjęcia decyzji o protezowaniu, udowadniał wartość audiometrii mowy dla treningu słuchowego. Za te prace w 1966 r. dr hab. S. Iwankiewicz otrzymał nagrodę I stopnia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej (Jankowski 1990, Iwankiewicz 2010).

Ciekawe prace powstały z chwilą odnalezienia w podziemiach kliniki niemieckiej komory niskich ciśnień. Jak wynikało z odnalezionego piśmiennictwa przedwojennego, prowadzono tam badania, w których uczestniczył m.in. Vernher von Braun, przyszedł współtwórca pocisków balistycznych V2, jeden z najsłynniejszych założycieli NASA, autor koncepcji programu Apollo. Komorę odrestaurowano i przystosowano do wielu badań, również audiometrycznych. Wcześniej badania pilotów były możliwe tylko w ZSRR. W roku 1958 S. Iwankiewicz nawiązał kontakt ze znakomitym prof. Miodońskim, który zgodził się na jego asystę przy operacjach otosklerozy i tympanosklerozy. Zainspirowany tym doświadczeniem postanowił zbudować własny mikroskop we współpracy z Politechniką Wrocławską. Był to moment, w którym klinika rozpoczęła operacje mikrochirurgiczne na szeroką skalę. Późniejszym krokiem milowym w mikrochirurgii był rok 1975, kiedy klinika otrzymała bardzo precyzyjny mikroskop operacyjny Zeiss-Opton z aparatem fotograficznym i kamerą od Kombinatoru Górniczo-Hutniczego Miedzi w Lubinie. Na podstawie zdobytych doświadczeń prof. Iwankiewicz w 1970 roku wydał pierwszy polski podręcznik chirurgii ucha (Iwankiewicz 2010).

Od 1 października 1951 roku rozpoczął we Wrocławiu działalność Ośrodek Foniatryczny zorganizowany przez dr. Leona Handzla, ulokowany początkowo przy Wojewódzkiej Poradni Zdrowia Psychicznego, a od 1955 roku przy klinice. Był to drugi ośrodek po warszawskim, utworzonym przez wybitną prof. Aleksandrę Mitrinowicz-Modrzejewską, pierwszą profesora foniatrii. Ośrodek zajmował się działalnością diagnostyczną, rehabilitacyjną i naukową nad pacjentami z zaburzeniem słuchu, mowy i głosu – głównie jakających się i po laryngektomii. W późniejszym czasie również organizacją kursów dla lekarzy specjalizujących się w foniatrii. Z inicjatywy prof. Handzla powstała w 1959 roku pierwsza w Polsce Poradnia dla Matki Dziecka Głuchego przy Domu Kultury Głuchych, gdzie rozpoczęto rehabilitację słuchu i mowy u dzieci od drugiego roku życia. Z biegiem lat oraz

w związku ze zmianami organizacyjnymi kliniki ośrodek zmieniał swoją nazwę kolejno na Ośrodek Badawczo-Lecznicy Foniatryczny, Samodzielną Pracownię Foniatrii, a po odejściu prof. Handzla na zasłużoną emeryturę, pracownia została wchłonięta przez klinikę (Handzel 1990). Następczynią prof. Leona Handzla została prof. Maria Zalesska-Kręcicka. Od 1989 roku wprowadziła videoendoskopową diagnostykę krtani, a w 1992 roku zorganizowała Przystępną Pracownię Obiektywnej Diagnostyki Słuchu (słuchowe potencjały wywołane z pnia mózgu, tympanometria i otoemisja). Pracownia wykonywała wszystkie badania niezbędne do diagnostyki pacjentów hospitalizowanych w ramach oddziału laryngologicznego, ale także dla całego szpitala. Wcześniejsze badania słuchowych potencjałów wywołanych były przeprowadzane w Pracowni Elektrofizjologii Zakładu Patofizjologii od 1979 roku (Iwankiewicz 1996). Obecnie głównym zadaniem poradni audiologicznej jest diagnostyka niedosłuchu w celu kwalifikacji do leczenia implantami słuchowymi, diagnostyka zawrotów głowy oraz przesiewowe badania słuchu u noworodków.

W 1964 roku z inicjatywy prof. Wiktora Jankowskiego powstał Ośrodek Naukowo-Badawczy w Szczawnie-Zdroju, zlokalizowany w sanatorium „Zacisze”, dysponujący 15 łózkami. Oprócz działalności leczniczej prowadzono tu prace naukowo-badawcze. To tam byli kierowani pacjenci w ramach rehabilitacji ze schorzeniami górnych dróg oddechowych i zaburzeniami barofunkcji trąbki słuchowej. Misją uzdrowiska było poszukiwanie metod leczenia balneoklimatycznego, badano możliwości zastosowania wód mineralnych Szczawna-Zdroju u pacjentów z różnymi problemami laryngologicznymi. Prace rehabilitacyjno-balneoklimatyczne skupiały się również wokół ozeny, której w klinice wrocławskiej poświęcono wiele badań. Uzdrowisko działało do 1998 roku. Według danych statystycznych do 1992 roku klinika skierowała na leczenie w Szczawnie-Zdroju 3200 pacjentów, 10 tysięcy pacjentów z innych uzdrowisk zostało skonsultowanych przez lekarzy z Kliniki Otolaryngologicznej (Kuźniar 2000).

W 1975 roku kierownictwo kliniki objął prof. Stanisław Iwankiewicz i sprawował je aż do roku 1991. Byli współpracownicy pamiętają go jako wielkiego wizjonera laryngologii: od rozwoju chirurgii ucha, krtani i kofochirurgii, diagnostyki audiologicznej, zaburzeń równowagi, diagnostyki obrazowej aż do reorganizacji oddziału oraz rozwoju naukowego personelu. Profesor kontynuował prace podjęte przez zespół prof. Jankowskiego zarówno w podążaniu za po-

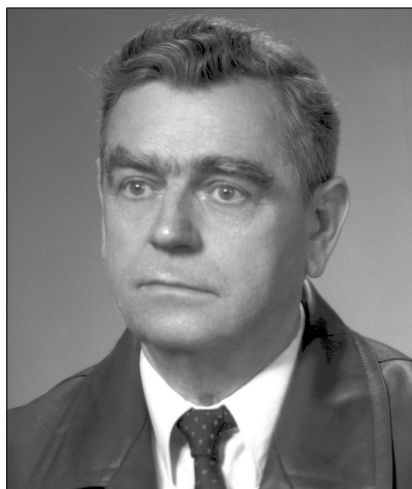
szukiwaniem rozwiązań w laryngologii, jak i rozwoju kliniki. W latach 1972–1981 klinika była częścią Instytutu Chorób Układu Nerwowego i Narządów Zmysłu. Instytut połączył Kliniki: Neurochirurgii, Neurologii, Otolaryngologii, Klinikę Oczną, Samodzielną Pracownię Elektrofizjologiczną, Samodzielną Pracownię Biofizyki Okulistycznej, Samodzielną Pracownię Foniatrii. Scalenie tych działów medycyny miało na celu zbudowanie jednomyślnego toru prozdrowotnego dla pacjenta, a także powiększenie bazy dydaktycznej, naukowej i socjalnej. Wraz z modernizacją bloku operacyjnego oraz z otworzeniem nowych pracowni: foniatrycznej, labiryntologicznej, rynologicznej, prądów czynnościowych, pojawiły się nowe warunki do pracy z pacjentem oraz dla prac naukowych. Do zagadnień naukowych zespołu prof. Iwankiewicza należały również badania poświęcone otolaryngologii przemysłowej i ochronie środowiska. Do 1997 roku powstało 51 prac naukowych opartych na tych badaniach. Badania prowadzone w latach 1973–1978 przez zespół internistów, pediatrów i laryngologów w Fabryce Wagonów w Świdnicy i Zagłębiu Miedziowym Legnicko-Głogowskim częściowo przyczyniły się do eliminacji czynników mających szkodliwy wpływ na zdrowie pracowników.

Wzrastający problem nowotworów krtani przyniósł próby poszukiwań nowych rozwiązań w leczeniu chirurgicznym. W 1977 roku na podstawie własnych doświadczeń oraz swojego zespołu prof. Iwankiewicz wydał pracę pt. „Całkowite wycięcie krtani. Własna modyfikacja techniki operacyjnej i postępowania po zabiegu”. Zagadnieniem zwężeń tchawicy po intubacji i tracheotomii zajmowały się Helena Kustrzycka, Lucyna Pośpiech i Maria Zalesska-Kręcicka.

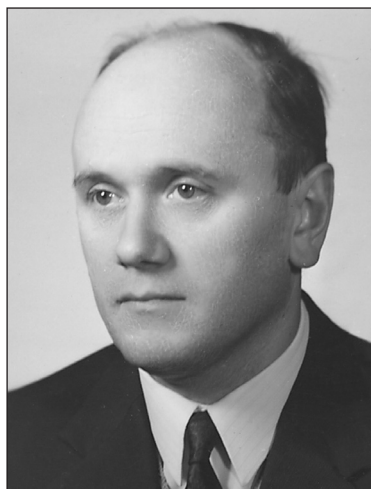
Na wniosek prof. Iwankiewicza w 1980 roku powołano Sekcję Onkologiczną PTORL. W latach 1981, 1982, 1985 klinika wrocławska była organizatorem trzech konferencji Sekcji Onkologicznych. Zespół prof. Iwankiewicza starał się zwrócić uwagę na zagadnienia onkologii w laryngologii. Od 1980 roku prowadzony był Dolnośląski Rejestr Nowotworów Krtani. Autorzy projektu w składzie: S. Iwankiewicz, I. Baran, J. Rak, K. Okwieka i M. Malczewski w 1991 roku otrzymali nagrodę naukową II stopnia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej.

W klinice pod kierownictwem prof. Iwankiewicza pojawiły się systemy informatyczne. Pierwsze rejestracje na komputerach rozpoczęto w 1979 roku wraz z Zakładem Elektronicznej Techniki Obliczeniowej Katedry Fizjopatologii do badań wywołanych potencjałów słuchowych kory mózgowej na komputerze ODRA 1305, następne do rejestracji zapisów ENG w pracowni labiryntologii, prowadzonej od 1977 roku przez prof. Lucynę Pośpiech, wreszcie w komputerowej audiometrii tonalnej. Owocem komputeryzacji pracowni labiryntologicznej było m.in. opracowanie przez prof. Lucynę Pośpiech kinezyterapii jako metody rehabilitacji w powikłaniach zawrotów głowy i zaburzeń równowagi.

Profesor Iwankiewicz kierował kliniką do 1991 roku. Po nim obowiązki kierownika pełnił prof. Zbigniew Ziemiński, a od 1 marca 1992 roku kierownikiem kliniki została prof. Helena Kustrzycka, prof. nadzwyczajny Akademii Medycznej (Iwankiewicz 1996). Działalność naukowa w okresie kierowania kliniką przez prof. Kustrzycką opierała się na kontynuacji działalności leczniczej i naukowej z lat poprzednich. Pierwsze kroki zespół prof. Kustrzyckiej skierował w stronę mikrochirurgii ucha z zastosowaniem lasera CO LASMED-20.

Ryc. 5. Prof. Stanisław Iwankiewicz

Ryc. 6. Zbigniew Ziemiński

Ryc. 7. Prof. Helena Kustrzycka

W tym czasie klinika wzbogaciła się również o laryngostroboskop Brüel/Kjaer 4914A, zestaw do endoskopowych operacji i diagnostyki nosa i zatok firmy Storz, aparat do krioterapii firmy Metrum oraz do rynomanometrii firmy Homoth. Dużego znaczenia nabrała kompleksowa diagnostyka obiektywnych badań słuchu, zwłaszcza u dzieci (Kustrzycka 1995). W latach 1955–1998 we współpracy z Kliniką Nefrologii Dziecięcej oceniono wyniki badań słuchu i narządu przedsionkowego u dzieci z przewlekłą niewydolnością nerek. Stwierdzone dysfunkcje, uzależnione od stopnia zaawansowania choroby, uznano za ułatwienie w rozpoznawaniu subklinicznej postaci encefalopatii mocznicowej. Od 1993 roku klinika pod kierownictwem prof. Kustrzyckiej prowadziła badania immunologiczne w raku krtani. Wyniki badań nad zachowaniem się interleukiny 1 i interleukiny 2 w surowicy chorego wskazywały na możliwość zastosowania pooperacyjnej immunoterapii interleukiną 2. Równocześnie prowadzono badania nad zastosowaniem markerów proliferacji komórkowej w diagnostyce i prognozowaniu chorób nowotworowych. Zagadnieniem tym zajmował się głównie dr Tomasz Kręcicki, który w 1998 roku w swojej pracy habilitacyjnej wykazał, że czynniki związane z proliferacją komórkową mogą być pomocniczym wskaźnikiem rokowniczym w raku krtani (Pośpiech 2000).

Pracownicy kliniki uczestniczyli w licznych krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych. W 1990 roku w Pradze w Międzynarodowej Konferencji „Medica Informatics and Medical Education”, w Sorrento w 1992 roku w IV Światowym Kongresie Otolaryngologów Chirurgów Głowy i Szyi, w tym samym roku w Getyndze w Międzynarodowej Konferencji „Postępowanie u pacjentów z nowotworami głowy i szyi bez uchwytnych klinicznie zmian w węzłach chłonnych”, a rok później w Istambule w XV Światowym Kongresie Otolaryngologii, Chirurgii Głowy i Szyi. Podczas sprawowania kierownictwa przez prof. Lucynę Pośpiech klinika samodzielnie zorganizowała konferencję poświęconą badaniom przesiewowym noworodków. Wziął w niej udział prof. Karl White ze Stanów Zjednoczonych. W XI Sympozjum Audiologicznym w 2001 roku, którego klinika była organizatorem, wzięło udział 250 uczestników z całej Polski, wygłoszono 96 referatów. Również w tym samym roku była współorganizatorem międzynarodowego sympozjum z udziałem prof. Warrena Estabrooksa z Kanady na temat „Wykorzystanie metody audytywno-werbalnej w pracy z dziećmi niesłyszącymi”. Dwa lata później zespół kliniki znów samodzielnie zorganizował Sympozjum

Polsko-Czeskie, Wrocław – Hradec-Kralove z udziałem gości z Czech.

Profesor Lucyna Pośpiech kierowała kliniką w latach 1996–2005. Działalność lecznicza, naukowa, ale także dydaktyczna pod jej kierunkiem była skierowana przede wszystkim na kompleksową ocenę słuchu i narządu przedsionkowego w chorobach zakaźnych, metabolicznych, hematologicznych, endokrynologicznych opartą na metodach obiektywnych: słuchowych potencjałach wywołanych z pnia mózgu, otoemisji akustycznej, posturografii, elektro- i videonystagmografii. W etiopatogenezie wysiękowego zapalenia ucha i perlaka ucha środkowego oparto się na badaniach immunologicznych i immunohistochemicznych. Przybyło pacjentów wymagających diagnostyki słuchu, przede wszystkim najmłodszych. Opracowano nowe metody badawcze w diagnostyce wczesnych zmian nowotworowych krtani z wykorzystaniem techniki autofluorescencji, technik endoskopowych oraz metod biologii molekularnej i genetyki. Badania te prowadzono pod kierownictwem prof. Marii Zaleskiej-Kręcickiej w ramach grantu KBN, a także prof. Tomasza Kręcickiego, kierownika Kliniki Otolaryngologii, Chirurgii Głowy i Szyi od roku 2006 (Pośpiech 2006).

W 2008 roku klinika została przeniesiona ze starego budynku przy ulicy Chałubińskiego do Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego przy ulicy Borowskiej 213. Oddział wyposażony został w najnowocześniejszą aparaturę niezbędną do wykonywania zabiegów chirurgicznych, zestawy do endoskopowych operacji zatok z torami wizyjnymi, zestawami do nawigacji elektromagnetycznej, nowoczesnym mikrosko-

Ryc. 8. Prof. Lucyna Pośpiech

Ryc. 9. Prof. Tomasz Kręcicki

Ryc. 10. Prof. dr hab. med. Tomasz Zatoński

fot. Tomasz Węlow

Ryc. 11. Zespół Kliniki Otolaryngologii, Chirurgii Głowy i Szyi

pem operacyjnym i laserem CO₂. Głównym punktem zainteresowania prof. Kręcickiego były zabiegi chirurgii onkologicznej w obrębie głowy i szyi. Powstał nowy zespół zajmujący się endoskopową chirurgią czaszki (Kuniewska-Kaucz, Mądrzak i Raczkowska 2012). Przez wiele lat personel kliniki prowadził badania nad terapeutycznymi właściwościami witaminy D i jej pochodnych (Kręcicki 2016). Rozpoczęto również przygotowania do operacji wszczepienia implantów słuchowych. W 2018 roku ówczesny zastępca kierownika kliniki dr hab. Tomasz Zatoński po raz pierwszy wszczepił 15-letniej Darii implant słuchowy. Fundusze na ten cel pochodziły ze zbiórki organizowanej w czasie Biegu Uniwersytetu Medycznego w 2017 roku, który prof. Zatoński corocznie organizuje. Od roku 2019 pełniącym obowiązki kierownika został prof. Krzysztof Morawski, audiolog z bogatym doświadczeniem operacyjnym. Klinika uzyskała fundusze z Narodowego Funduszu Zdrowia na operacje wszczepiania implantów słuchowych. Zespół kliniki skupiał się przede wszystkim na badaniach i operacjach pacjentów z problemami usznymi.

W 2020 roku kierownictwo kliniki przejął dr hab. Tomasz Zatoński, prof. UMW. W tym samym roku objął stanowisko prorektora ds. budowania relacji i współpracy z otoczeniem Uni-

wersytetu Medycznego we Wrocławiu. Profesor pracuje w klinice od roku 1997. W 2014 roku uzyskał habilitację na podstawie pracy „Ocena zależności pomiędzy obecnością wirusa HPV a ekspresją wybranych białek cyklu komórkowego i ryzyka kancerogenezy w brodawczakach i rakach górnych dróg oddechowych”. Był świadkiem wielu zmian zachodzących w ramach oddziału, ale także całego szpitala. Usprawniony został system informacji o przebywającym na oddziale pacjencie za pomocą wewnętrznego systemu informatycznego. W roku akademickim zajęcia ze studentami są prowadzone – zgodnie z praktyką zapoczątkowaną w 1714 roku przez Hermanna Boerhaavego – przy łóżku pacjenta.

Dziś Klinika Otolaryngologii, Chirurgii Głowy i Szyi wraz z Oddziałem Otolaryngologii Dziecięcej i Oddziałem Chirurgii Szczękowej wchodzi w skład Centrum Chirurgii Głowy i Szyi pod kierownictwem prof. Tomasza Zatońskiego. Umożliwia to kompleksową, interdyscyplinarną diagnostykę i lepsze leczenie pacjentów. W 2022 roku zespół kliniki organizuje 50. Zjazd Polskiego Towarzystwa Otolaryngologów Chirurgów Głowy i Szyi, na którym zostaną zaprezentowane najważniejsze osiągnięcia i zagadnienia dzisiejszej laryngologii. ●

PIŚMIENNICTWO

- Bruzgielewicz A., Osuch-Wójcikiewicz E., Bartoszewicz R., Litwiniuk M., Niemczyk K. (2016) The history of otolaryngology. Historia otorynolaryngologii. Warszawa: Katedra i Klinika Otolaryngologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.
- Handzel L. (1990) Ośrodek Badawczo – Lecznicy Foniatryczny 1945–1970. W: S. Iwankiewicz (red.), Katedra i Klinika Otolaryngologii Akademii Medycznej we Wrocławiu 1945–1990 (s. 29–33). Wrocław: Akademia Medyczna we Wrocławiu.
- Iwankiewicz S. (1996) Katedra i Klinika Otolaryngologii Akademii Medycznej we Wrocławiu 1946–1996 (s. 24–34). Wrocław: Akademia Medyczna we Wrocławiu.
- Iwankiewicz S. (2010) Wybitne osiągnięcia absolwentów pierwszego rocznika. Gazeta Uczelniana. Miesięcznik Informacyjny Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich 17(158).
- Jankowski W. (1990) Katedra i Klinika Otolaryngologii 1945–1970. W: S. Iwankiewicz (red.), Katedra i Klinika Otolaryngologii Akademii Medycznej we Wrocławiu 1945–1990 (s. 14–27). Wrocław: Akademia Medyczna we Wrocławiu.
- Kierzek A. (2006) Otolaryngologia polska w okresie zaborów. Magazyn Otorynolaryngologiczny 5(1), 4–6.
- Kozuszek W. (2000) Rys historyczny Wydziału Medycznego Uniwersytetu we Wrocławiu 1811–1945. W: Udział medycyny wrocławskiej w rozwoju nauk medycznych w ujęciu historycznym. Wybrane kierunki (s. 52). Wrocław: Akademia Medyczna we Wrocławiu.
- Kręcicki T. (2016) Katedra i Klinika Otolaryngologii, Chirurgii Głowy i Szyi. W: Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu 2011–2015 (s. 445–446). Wrocław: Wydawnictwo UMW.
- Kuniewska-Kaucz M., Mądrzak U., Raczkowska A. (red.) (2012) Medycyna uniwersytecka we Wrocławiu. Zarys historii od 1945 roku (s. 290–295). Wrocław: Wydawnictwo UMW.
- Kustrzycka H. (1995) Katedra i Klinika Otolaryngologii. W: Akademia Medyczna we Wrocławiu 1991–1995 (s. 277–279). Wrocław: Akademia Medyczna we Wrocławiu.
- Kuźniar J. (2000) Leczenie sanatoryjne. W: Academia Medica Wratislaviensis 1950–2000 (s. 394–395). Wrocław: Akademia Medyczna we Wrocławiu.
- Latkowski B. (red.) (1996) Zarys historii otolaryngologii polskiej 1879–1995. Łódź: Akademia Medyczna w Łodzi.
- Pośpiech L. (2000) W: Academia Medica Wratislaviensis 1950–2000 (s. 231–234). Wrocław: Akademia Medyczna we Wrocławiu.
- Pośpiech L. (2006) Katedra i Klinika Otolaryngologii. W: Akademia Medyczna we Wrocławiu 2001–2005 (s. 305–307). Wrocław: Akademia Medyczna we Wrocławiu.
- Sułkowska J. (2016) Organizacja polskich szkół naukowych z zakresu otorynolaryngologii. Journal of Health Study and Medicine 2, 83–101.
- Thum G. (2008) Obce miasto Wrocław 1945 i potem (s. 23–24). Przekł. M. Stabicka. Wrocław: Wydawnictwo Via Nova.
- Wójtowicz M. (2020) Architektura w służbie nauki. Dawny Wydział Medyczny we Wrocławiu (s. 363–364). Wrocław: Wydawnictwo Muzeum Architektury.
- Zabłocki S. (2007) Tworzyli polską laryngologię. Magazyn Otorynolaryngologiczny 6(2) (s. 40–41).
- Zalewski T. (1949) Klinika Otolaryngologiczna Uniwersytetu Wrocławskiego. Otolaryngologia Polska 3(1-2), 3-6.